

УДК 821.161.2-3:27
М 74

Артур Дронь

Марто, Марто

М 74 Моє тихе Різдво [Текст] : коротка проза. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. – 216 с.

ISBN 978-966-448-064-9

«Моє тихе Різдво» — нова збірка короткої прози сучасних українських письменників, що продовжує традицію різдвяних антологій від «Видавництва Старого Лева». На сторінках цієї книжки Різдво святкує велика галицька родина, а ще — волонтерка, для якої без есемески з фронту застигає час, і мусульманка, помішана на адвент-календарях, і навіть атеїстка, яка старанно готує дванадцять страв. Герої цієї збірки шанують давні традиції та створюють нові, шукають сенси та чекають див. Вони радіють, ностальгують, смакують, згадують дитинство, шукають ідеальні різдвяні сюжети і виліплюють ідеальні вушка з грибами.

УДК 821.161.2-3:27

© Романа Романишин, Андрій Лесів,
обкладинка, 2022

© Видавництво Старого Лева, 2022

ISBN 978-966-448-064-9

Усі права застережено

Кажуть, дорога додому завжди приємна — особливо коли вдома чекають. А в моєму селі кажуть також: «Треба це видіти». Треба видіти цю дорогу.

Треба встигнути шостого січня вечірньою маршруткою виїхати з міста. І переживати треба також, бо якщо наша маршрутка шостого січня звідкись виїжджає, то це зовсім не означає, що вона кудись приїде. Тобто кудись вона точно приїде, але не обов'язково в наше село.

Тут усе залежить від водія Богдана. Від його витривалості й хисту. Від його досвіду і багаторічного стажу. Бо поки він святкує перший день нового року, а потім п'ять наступних; поки майже непомітно випиває перед дорогою, а потім на зупинках і між ними; поки він втомлений усіма цими новорічними клопотами і різдвяними приготуваннями дружини; словом, поки їздить не зовсім тверезий, то досвід і багаторічний стаж — єдине, на що водій Богдан може покластись, виїжджаючи звідкись і прямуючи кудись. А отже, і єдине, на що можемо покластися ми — його пасажир.

Так, то страшно і небезпечно. Але треба це видіти і пережити. Мудрецьям зі Сходу теж нелегко було прямувати

у Вифлеєм, довіряючи далекій різдвяній зірці. Але ж треба було. А що фара у нашій маршрутці працює лише одна, то водій так само великою мірою орієнтується за зірками.

Приїхавши у село, треба одразу дякувати. Треба сповнитися глибокої вдячності й разом із нею прийти додому. Обійняти маму і подарувати їй цукерки, які, на відміну від мене, доїхали неушкодженими. Згадати, що вона не їсть солодкого. Не помити рук з дороги. Вислухати, що з дороги обов'язково треба мити руки. Помити їх. Вислухати все ще раз. Обійняти маму. З'їсти цукерки.

Треба вийти на подвір'я, аби провести трохи часу з різдвяною зіркою. Аби дивитися на неї і згадувати всіх, кого вона об'єднує в цей вечір. Про що зараз думають баба з дідом, які точно дивляться на неї із сусіднього села? А батько, який точно не дивиться на неї, де би не був? А водій Богдан, який вдячний їй так само, як родичі всіх його пасажирів? «Благословенна будь, різдвяна зірко, – треба сказати. – І всі, хто там, біля тебе».

За столом треба запалити свічку і на правах єдиного чоловіка в сім'ї промовити: «Дай, Боже, добрий вечір!». А потім з'їсти маминої куті і в жодному разі, свідомо чи несвідомо, вільно чи не вільно не порівняти її з тією, яку готує баба. А потім налити трішки вина і послухати, як мама виголошує свій улюблений тост.

– Ну, – скаже вона, – аби не було гірше!

З тим, що треба робити наступного ранку в церкві, ніби все зрозуміло. Треба зайняти своє місце, аби часом не зайняти місце когось іншого. Треба молитися і багато про що думати. Про те, що церква значно менша, ніж мені пам'яталось. І людей у ній значно менше. І самі вони якісь менші.

Про те, що все так змінюється, коли сюди приїжджаю. І я так змінююсь, хоч і помічаю це тільки тоді, коли сюди приїжджаю. Але священник, схожий у своїх ризах на птаха з опущеними білими крилами, схожий у своїх зморшках на Авраама з дитячої Біблії, схожий на священника, якого я знаю з дитинства, читає ті самі молитви, що й останні триста вісімнадцять років читають парохі цієї церкви.

«З плаваючими плавай, з подорожуючими подорожуй». Скільки людей у цей момент думає про водія Богдана?

А ще треба послухати казання. Десь на Центральній Україні, Східній Україні, Північній або Південній – словом, будь-де, окрім Західної – священники читають проповідь. Але на Галичині рідко можна зустріти священника, який після Євангелія читатиме проповідь. На Галичині Євангеліє лише для того, аби після нього священники говорили казання. От і отцю Всеволоду треба закінчити читати, аби почати говорити. І він закінчує. І починає. А продовжує приблизно так:

– То що ж, брати і сестри во Христі, сьогодні головне? Що ж, мої племінники і внуки во Христі, головне сьогодні? Сусіди мої, учні мої та вчителі, мої далекі родичі та друзі дитинства во Христі. Що ж, во ім'я Христа, головне сьогодні?

Не встигаємо ще ми, його односельчани во Христі, добре задуматися, як отець Всеволод одразу й сам відповідає:

– А головне, возлюблені, сьогодні те, що Христос рождається. І не вірте нікому, хто каже, ніби Він народився. Диво цього свята полягає в тому, що Христос рождається постійно. Сьогодні Він робить це так само, як два тисячоліття тому. І як минулого року. І як всі наступні роки. Бог, який

існує поза часом, стирає тепер час і для людей. У кожному з нас Він тепер рождається. Велика радість – стати Йому Вифлеємом. Велика радість – існувати сьогодні поза часом. Ми не сумуємо за тими, кого з нами нема, бо сьогодні вони з нами є. Ми не переживаємо за тих, хто ще прийде, бо сьогодні вони вже приходять. Бо сьогоднішнє Різдво – це кожне Різдво. Христос рождається! Коли вийдете з храму – не забудьте усім розказати.

І ми вийдемо. І не забудемо.

І буде так. Я вийду з церкви передостаннім і зустріну на подвір'ї Марту і священника. Почую, як отець Всеволод каже:

– Марто, Марто, ти побиваєшся і клопочешся про багато, одного ж потрібно.

Я навіть знатиму, кого з євангелістів він процитував. Але більше не знатиму нічого, бо пройду повз, прямуючи до брами. А там зберуться усі шість із половиною чоловіків з моєї вулиці. Бо час колядувати.

І буде так. Мені дадуть синю папку із тризубом, аркуш паперу і ручку. Мені довірять вести список пожертв і скажуть: «Сего року, малий, ти станеш чоловіком». А потім ще скажуть так: «Якщо записана сума не зійдеться з фактичною, то комусь треба буде додати». Ясно, що додати треба буде мені. Ясно, що сума не зійдеться.

Але перед тим буде так. Ми прийдемо колядувати до старої Паламарички, і я дізнаюся, що в неї є справжні прізвище та ім'я. Спершу я почуватимусь обманутим, але потім запишу її у свою папку і вона знову стане Паламаричкою. Потім прийдемо до діда Йосифа, але цього разу я не дам себе обманути. Так і запишу – дідо Йосиф. А тоді ми

зайдемо до вуйка Олега і він запросить нас до столу. Вуйко Олег – старший брат у церкві. Вуйко Олег організовує коляду. Як же не сісти до його столу?

У будинку вуйка Олега буде якимось по-особливому релігійно. Ми ніби станемо ближчими до Бога. Станемо схожими на вибраний народ.

Він водитиме нас своїми просторими кімнатами і довгими коридорами, як Мойсей ізраїльтян. А коли полізе на стрих і довго не повертатиметься, то хтось навіть скаже: «Певно, пішов з Богом говорити». Ми так і не дізнаємося, з ким говоритиме вуйко Олег, але повернеться також не з порожніми руками.

І буде приблизно так. Ми вийдемо від вуйка Олега ще більш натхненними і співочими. І підемо до Марти й Івана. Марта – бо я не сказав одразу – це моя найстарша двоюрідна сестра. А Іван – її хлопець. Ну, власне, вже наречений – весною буде весілля. Отож ми прийдемо до них, а після того як заколядуємо, вуйко Олег скаже:

– Марто, Марто, пусти Івана з нами, бо треба нести слово Боже.

А Марта відповість:

– Ну нарешті. Забирайте.

І ми його заберемо. І він нестиме з нами слово Боже. І зразу воно якимось легше нам понесеться.

І буде орієнтовно так. Ми пройдемо цілою вулицею вгору, заходячи до кожної хати по лівій стороні. Потім пройдемо цілою вулицею вниз, заходячи до кожної хати по правій стороні. А тоді звернемо на вулицю старого Коника, бо там нема кому колядувати. Побачимо, як повз нас пробіжить Геник і зникне в домі Погончука.

— Ади, малий, — скаже мені вуйко Олег. — Геник пішов до Погончука, щоби закрити хату і не пустити колядників. Але ми несемо слово Боже. Прорвемся.

— То, може, не треба до них іти?

— Як то не треба? Ми несемо слово Боже. Як лишити їх на Різдво без слова Божого?

Добре, що в нас є такий ревний старший брат, як вуйко Олег. Добре, що цього Різдва ніхто — навіть Геник, навіть Погончук — не залишиться без слова Божого. А двері — то ж хіба головне? Завіси можна підкрутити, а замок взагалі поставити новий. До наступного року стоятиме.

А в останній хаті буде так. Вуйко Стефко скаже, що співаємо ми жахливо, ноту не тягнемо, і взагалі ніхто так слово Боже не носить. Скаже, що востанне на нашій вулиці правильно носили слово Боже років шість тому, коли ще у вуйка Стефка не дубіли руки на морозі і він міг колядувати.

— І що я буду з вами робив? — питає вуйко Стефко. — Ну, сідайте до столу.

Чи сядемо ми до його столу? А як же тут не сісти?

— Аби добре колядувати, — розкаже нам господар, відкриваючи пляшку, — треба добре промочити горло.

— Але ми вже, вуйку, коляду якраз скінчили.

— Ну та правильно, але тепер треба, щоби воно всьо вам закріпилось. Би ви на другий рік вже не мусіли розспівуватись.

Чи повіримо ми йому? А як же тут не повірити? Ми промочимо все, що він скаже. І закріпимо ще не раз. Бо нині вселенна радується. Бо нині всякий час стирається. Звичайно ж, буде так: прийду додому.

— Скільки ти випив у Стефка? — питає мама.

— Достатньо, — відповім, — щоб стати водієм маршрутки.

* * *

Після цього був другий день свят. Був найбільший празник нашої родини. Я прокинувся від голосу мами, яка говорила в телефон:

— Марто, Марто, чого ж ти переживаєш? Навпаки, радіти треба. Нині — найкращий день!

І то справді найкращий день. Бо нині Марії. А так звати мою бабу. І не знає наша родина більшого празника. А коли я кажу «наша родина», то треба розуміти, що маю на увазі *всю нашу родину*.

Дев'ятьох бабиних дітей і п'ятнадцятьох онуків та внучок. Двадцять чотири людини, яких привела на світ баба Марія. «Велика Божа благодать», — сказала би баба. «Половина нашого села», — сказав би дідो. Обидвоє мали би рацію.

Першою народилась моя мама. Бабі тоді було вісімнадцять, а дідо тоді служив у війську. Потім він повернувся, а після очевидної кількості місяців народилась друга донька. Більше дідо у війську не служив, тому наступні діти народжувались майже одне за одним. Двоє синів, дві доньки, ще двоє синів і ще одна донька.

А через декілька років на світ почали приходити онуки. Першою була дівчинка. Марта. Другим був хлопчик. Третім знову був хлопчик, єдиний син найстаршої доньки. А потім ще один хлопчик. І ще один. І ще, і ще. Аж доки не зібралися дванадцять онуків і три внучки, щоб цього Різдва до Марії прийшло рівно двадцять чотири її нащадки.